

W E E K B L A D

VAN HET

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE.

(Dit Nummer bestaat uit drie bladen.)

INHOUD: Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst. Prof. C. H. KUHN, Toespraak bij de opening van de vier-en-dertigste Algemeene Vergadering. — Dr. A. A. G. LUYE, Jaarverslag. — Verslag omtrent den staat der Boekerij over 1882—1883. — Recapitulatie over 1882. — Rapport der Commissie van het Ondersteuningsfonds over 1882 — Handelingen van de vier en-dertigste Algemeene Vergadering. — Rapport van den Gecommitteerde voor de Ethnologie van Nederland, Dr. A SASSE. —

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER
GENEESKUNST.

TOESPRAAK BIJ DE OPENING VAN DE VIER-EN-DERTIGSTE ALGEMEENE VERGA-
DERING DER NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER
GENEESKUNST.

(GEHOUDEN TE AMSTERDAM DEN 9den en 10den JULI 1883).

DOOR DEN VOORZITTER

Prof. C. H. K U H N.

M. H. Afgevaardigden ter Algemeene Vergadering en Leden der M. t. b. d. G.

Zeer Geachte Toehoorders!

Het is voor mij een aangename plicht namens het Hoofdbestuur dezer Maatschappij U allen hier van harte welkom te heeten.

Het verheugt ons ten zeerste zóo velen hier aan te treffen, wier ijver, wier liefde voor het streven onzer Maatschappij reeds dikwerf gebleken is.

Het verblijdt ons niet minder hier tevens niet weinige harer meer jeugdige krachten vereenigd te zien, wier „frissches Blut” de vitaliteit van haar organisme ook voor een verre toekomst verzekert.

't Is waar, ook ditmaal ontbreken wederom velen, die wij volgaarne met warmte zouden hebben begroet. Hunne afwezigheid mag ons echter niet somber stemmen. Wij weten immers, dat verreweg de meesten van hen, misschien wel allen, slechts noode hier niet verschenen zijn. De bezwaren, die hen weerhielden hierheen te komen, moeten wij dus eerbiedigen, ook al kunnen wij misschien het vermoeden niet onderdrukken, dat die bezwaren, door ons gewogen, te licht bevonden zouden zijn.

Te velen onzer kennen bij ondervinding den strijd, dien het een Hollandschen geneesheer kost het terrein zijner werkzaamheid ook maar voor een korte poos vaarwel te zeggen.

Maar het mag gezegd worden: de onsterfelijke goden op den omwolken Olymp, waren meer geneigd tot uitstapjes dan het meerendeel onzer ambtsbroeders.

Dan, wij mogen niet vergeten, dat de neiging kan bestaan, terwijl de mid-delen om daaraan te gemoet te komen helaas! ontbreken.

Maar stil daarvan! Zij zou niet bevorderlijk zijn aan de kalmte onzer beraadslagingen, zij zou verderfelijk wezen voor feestvreugden, voor zoovelen de eerste verademing na een jaar vol moeite en zorgen — die treurige gedachte, dat er, ook hier te lande, niet weinige geneesheeren gevonden worden, die, ofschoon zij noch in bekwaamheid, noch in toewijding te kort schieten, zich de weelde moeten ontzeggen een bijeenkomst als deze bij te wonen. Voorzeker, wij wenschen dien braven van ganscher harte een beter lot toe, en onze Maatschappij zal, getrouw aan het eerste Hoofdstuk van hare wet, niet nalaten hunne belangen ten allen tijde voor te staan.

Blijft haar, tot ons innig leedwezen in dit opzicht nog veel te doen overig, des te meer moeten wij het op prijs stellen, dat zij in staat geweest is aan den eersten en besten wensch van hare stichters op meer dan bevredigende wijze te voldoen. Onze Maatschappij heeft ongetwijfeld „den band der geneeskundigen des Vaderlands nauwer toegehaald.”

Zij heeft het schotje — wat zeg ik — het zware, eikenhouten schot omvergestooten, dat van oudsher de doctores medicinae rite promoti van de overige geneeskunstoefenaren had gescheiden, en zij heeft daarnevens nog wel een paar andere schotjes doen vallen. Aan hare werkzaamheid is het te danken, dat de Nederlandsche geneeskunstoefenaren, zich niet enkel allen leden gevoelen van het groote geheel, den geneeskundigen stand, — maar tevens, dat menige warme vriendschap ontstaan is tusschen mannen van zoozeer uiteenlopende richting, dat toenadering haast onmogelijk scheen, en meer dan eens, waarom het te verzwijgen? hebben hare bijeenkomsten afgunst en onverschilligheid voor tegenegenheid en waardeering doen plaats maken.

Daarvan zou hij hebben kunnen getuigen, dien wij allen met leedwezen hier missen. De ledige plaats aan deze tafel, gij weet wie haar zóolang en met zóoveel recht heeft ingenomen.

ISRAËLS is overleden. Een vroege dood heeft een einde gemaakt aan de noeste arbeidzaamheid van den trouwen geneesheer, den begaafden geschiedschrijver, den vurigen bewonderaar van wat hij zoo ex imo pectore noemde, „onze heerlijke, nooit volprezene, geneeskundige wetenschap.”

Mijn hart krimpt ineen, wanneer ik bedenk, hoezeer lichamelijk lijden hem in zijne laatste levensdagen geteisterd heeft. Maar het gevoelt zich gestreeld bij de gedachte, dat hij onbekommerd om den dag van morgen, met een kalmen glimlach, het hoofd ter eeuwige ruste heeft neergelegd.

Hoe licht had 't anders kunnen zijn!

ISRAËLS was de vader van nog jeugdige kinderen, die zijn ouderlijken steun dubbel behoefden, omdat hun kort te voren eene lieve moeder ontnomen was.

ISRAËLS begeerde niets zoozeer, als het streven, dat hem steeds bezielde had,

loeft niet

beter te doen kennen en ruimer ingang te doen vinden. Hij wilde daarom voor het lievelingsdenkbeeld zijner jongelingsjaren op nieuw in het strijdperk treden. De omstandigheden schenen hem daarvoor bij uitstek gunstig. Immers, meer en meer begint men in te zien, dat ons hooger onderwijs, althans op geneeskundig gebied, te kort schiet in een zijner duurste verplichtingen: in het opwekken van liefde tot de wetenschap en liefde voor den werkring.

Over de oorzaak van dit euvel moge verschillend gedacht worden, voor ISRAËLS leed het geen twijfel, dat het kon worden weggenomen, en wel, door bij het onderwijs in de geneeskunde de beoefening harer geschiedenis meer op den voorgrond te plaatsen. Niets, meende hij, stemde tot dankbaarder vertrouwen in de macht van ons geneeskundig denken en handelen, niets verzoende meer met hare betrekkelijke onvolkomenheid, niets kon meer verlangend maken, die macht aan te wenden of uit te breiden, dan eene vergelijking der geneeskunde van onze dagen met die van voorheen. Daarom wilde ISRAËLS de jongeren leeren, zich gelukkig te gevoelen in het heden onzer wetenschap en kunst, en hen aansporen tot onverdroten verzorging van beider toekomst, door hen aan de hand der geschiedenis dien eerbied voor beiden in te boezemen, die de grondslag is van elke waarachtige liefde.

ISRAËLS beschouwde het nu als zijne roeping, door woord en daad te toonen, dat het onderwijs in de geschiedenis der geneeskunde feitelijk een zoo heilzamen invloed kan uitoefenen.

Hij gevoelde, dat het jarenlang, geduldig arbeiden zijne kennis vermeerderd, zijn moed versterkt, zijn geestdrift verhoogd had.

Welgemoed wachtte hij daarom het juiste oogenblik af, om flink toegerust en vol vuur van zijne overtuiging op nieuw te doen blijken.

Maar ziet! terwijl het hoofd helder, het hart warm blijft, slinken zijne lichaamskrachten. En weldra wordt het hem onmogelijk zich te ontveinzen: eerst, dat de arbeid met elken dag zwaarder en zwaarder valt; dan, dat het voornemen iets nieuws en gewichtigers te beproeven vervangen moet worden door het streven zich de dagtaak zoo licht mogelijk te maken; daarna, dat van het zoo dierbare ambt en beroep voor goed afstand gedaan moet worden; eindelijk, dat elk oogenblik dreigt met een hachelijken strijd om het leven.

Dat alles is den armen ISRAËLS binnen den korten tijd van weinige weken over het hoofd gegaan.

Toch heeft hij geene vertwijfeling gekend, en heeft hij, zelfs tot aan het einde, zijne blijmoedige onbezorgdheid behouden!

Stelde wellicht, zoo vraagt gij, de eenvoud van een kinderlijk gemoed, de berustende gelatenheid van den wijsgeer of het hoopvolle vertrouwen van den geloovige, hem daartoe in staat?

Wie zal dit beslissen! ISRAËLS was, evenals niet weinigen onzer, in hooge mate ontvankelijk voor den bemoedigenden invloed van elk dezer stemmingen, wier eendrachtige samenwerking, slechts hem zonderling kan schijnen, die vergeet, dat ook in den mikrokosmos van ons gemoed nu eens van deze, dan weer van gene zijde het licht door de wolken breekt, dat de nevelen verjaagt.

Maar hoe dit zij; het is voor ons, die als Leden dezer Maatschappij aan ISRAËLS zoo grooten dank verschuldigd zijn, troostrijk, te weten, dat de opge-

wekte en nog zoo levenslustige man, ondanks alles, voor de somberheid der wanhoop gespaard gebleven is.

Het is voorzeker hier niet de plaats, om zijn leven uitvoeriger te schetsen. Het zou van geringe waardeering van zooveel inspanning en toewijding getuigen, wanneer ik zijne nagedachtenis wilde huldigen, door een korte opsomming der vruchten van zijn arbeid, en der onderscheidingen, die hij zich daarmee verworven heeft.

Veel liever bepaal ik mij er toe, U mede te deelen, dat ik, zeker van uw aller instemming hem aan zijn lijkbaar het laatst vaarwel heb toegeroepen, en wijs ik u op de eigenaardigheid, die zijn streven op wetenschappelijk gebied in mijn oog het meest kenmerkte.

ISRAËLS was een zeldzame verschijning. Hij vereenigde in zich tweeërlei, dat steeds zelden samenging, en dat in onze dagen slechts bij hooge uitzondering in één geest samenwoont. Ongeveinsde vereering van de ouderen, oprechte bewondering der nieuweren, ja, der jongsten, zietdaar! wat schijnbaar steeds gepaard moest gaan en dat toch in werkelijkheid slechts zeer zelden te zamen wordt aangetroffen. Vreemd niet waar, en geheel in strijd met de billijkheid, die vurige voorliefde van den een voor de ouderen, van den ander voor de jongeren. Waarom, in stede van onpartijdige waardeering, bijna altijd bekrompen ondankbaarheid? Is dan het geestesoog van haast ieder onzer zoo onvolkomen, dat het zelfs uit een hooger standpunt ons weten niet kan overzien? Geenszins. Maar terwijl het slechts weinigen gelukt zich tot zulk een standpunt te verheffen, blijft niemand op den duur daar vertoeven. Deze wordt door den drang van het leven gedwongen omlaag te gaan, en gene gevoelt zich weinig aangetrokken door een beeld, waarin bijna elke detail-teekening ontbreekt. En zoo houden dan allen stil bij het hoogste punt van den langen, langen bergweg; sommigen zien terug naar het reeds afgelegde einde, en zijn hun dankbaar, die het pad tot zoover reeds gebaad hadden; anderen daarentegen zien topwaarts, en juichen hen toe, die bezig zijn het verder te effenen, en naar boven te verlengen.

En zoozeer vervuld zijn allen van hetgeen zij aanschouwen, dat zij er niet toe komen, een blik naar de andere zijde te slaan. De een blijft vol bewondering staren op hetgeen de ouderen gewrocht hebben, en tracht met onuitputtelijk geduld te ontdekken, hoe en door wie wij in het bezit van ons weten gekomen zijn. De ander kan maar niet vergeten, hoever dit weten nog van zijn einddoel verwijderd is, en roept victorie ook bij de geringste uitbreiding daarvan. Zelf reikhalzend uitziende naar de gelegenheid, om nog onbereikte punten toegankelijk te maken, gevoelt hij warme toegenegenheid voor hen, wier voorbeeld hem toont, dat het nog steeds mogelijk is voorwaarts te dringen.

Zoo dan worden beiden overvallen door den avond van het leven, vaak vóórdat zij zich gunden ook in de tegenovergestelde richting een blik te slaan, en steeds vóórdat zij hetgeen voor en achter gelegen was even nauwkeurig konden gadeslaan.

ISRAËLS nu is, bedrieg ik mij niet, een der weinigen, die met even groote belangstelling naar beide zijden heeft omgezien. Zijn vlugge bevattingsvermogen, zijn stalen geheugen, zijn groote werkkraft maakten hem dit mogelijk. Zijn hartschietelijke liefde voor onze wetenschap en kunst heeft hem daartoe, als het

ware, gedwongen. Zoo is hij geworden tot een encyclopaedist op geneeskundig gebied, en zoo is het gekomen, dat hij te gelijker tijd praktiseerend geneesheer en woordvoerder zoowel der historia medicinae als der hygiëne geweest is.

Gelukkig door het bezit van een zoo ruime mate van kennis, zijn aandacht nu eens hier dan daaraan wijdende, steeds met bezigheden overladen, maar steeds ook vol lust tot den arbeid, deerde het hem weinig, toen hij allengs bespeurde, dat de taak, die hij op zich genomen had, te zwaar was voor zijn schouderen. Het was zijn onwrikbare overtuiging, dat „*das wahre Wissen ist historisches Wissen.*” Hij was niet minder doordrongen van de waarheid, dat (zoo als hij het zelf heeft uitgedrukt) „een goed en degelijk begrip van 't verledene alleen mogelijk is voor hem, die zich de kennis der hedendaagsche wetenschap geheel heeft eigen gemaakt”.

Het kon hém dus ook niet verdrieten, dat zijne krachten te kort schoten. In magnis (wij zeggen het hem gaarne na): voluisse sat est.

De eenzijdigheid waarop ik zoeven doelde en waaraan haast ieder onzer zich schuldig maakt bij de waardeering van het oude en het nieuwe, heeft vooral op geneeskundig gebied nog een anderen en wellicht dieperen grond. | Gij weet 't MM. HH., eene wetenschap en vooral de onze kan met tweëerlei bedoeling beoefend worden.

In den regel wijdt men zich aan de studie der geneeskunde ter wille van hare uitkomsten, die men eerlang anderen ten nutte wenscht aan te wenden. 't Is echter duidelijk, dat men zich ook met een geheel ander oogmerk aan haar wijden kan.

Gij kunt van hare beoefening ook vragen dat zij u den mensch uit zijne werken doe kennen, opdat het u aan de krachtigsten en edelsten van ons geslacht blijke, waartoe 's menschen geest in staat is.

Verreweg de meesten nu zijn begeerig de vruchten te leeren kennen, die de geneeskunde ten bate der lijdende menschheid zoo ruimschoots heeft afgeworpen, en voortdurend nog afwerpt. Maar toch, daar zijn er steeds enkelen geweest, dien het meer of zelfs uitsluitend om dat andere te doen was. — Bevreemden kan ons dit niet, want welke wetenschap heeft een leerrijker geschiedenis dan de onze? Welke bovenal kan zich er op beroemen, den mensch van edeler zijde te doen kennen. Of zijn 't niet zijn beste oogenblikken, die, waarin hij peinzend en zwoegend, door geene teleurstellingen ontmoedigd, door geen gevaar afgeschrikt, zich zelve verloochenende, het ongehoorde onderneemt, om het leed van anderen te verzachten, kan 't zijn te verjagen? Wanneer ik bedenk wat al ijver, wat al geduld, wat al kunstvaardigheid, wat al moed, hoeveel denkkraft, hoeveel zelfopofferende liefde noodig geweest zijn, om datgene bijeen te brengen, wat wij geneeskunde noemen, dan valt het mij moeilijk mijn oog op hare onvolkomenheden te richten. — Maar toch! wij weten nu eenmaal, dat die onvolkomenheden bestaan. Wij weten, dat zij helaas maar al te dikwijls de hand, die zoo gaarne zou redden of helpen, tot werkeloosheid dwingen! — Wij weten evenzeer, dat zij niet zoo ontelbare zonden zijn, indien niet eerst sedert korten tijd de weg gevonden was, waarlangs veiliger kan worden voortgeschreden. En van daar dan, dat hij, die levendig beseft, hoe kort ons leven en hoe

klein ons kunnen is, alleen voor een oogenblik bekoord kan worden door den aanblik van 't verleden der geneeskunde, hoe schoon dit ook zij, en al betwijfelt ook niemand den gunstigen invloed van een nauwgezette bearbeiding daarvan op de ontwikkeling van onzen geest.

Zoo blijft ons oog dan op het heden gericht, omdat, nu wij weten, vastelijk weten, dat wij hulp kunnen bieden in velerlei nood, het plichtmatig is die te verleenen. Niets mag ons daarvan terughouden, zelfs niet de overtuiging, dat wij verwachtingen opwekken, waaraan wij dikwerf slechts zeer ten deele kunnen voldoen. De toekomst onzer wetenschap gaat ons echter het meest ter harte; voor haar stellen wij onze beste krachten beschikbaar, wijl 't zeker is, dat elke welberaden poging, om ons kennen of kunnen uit te breiden, met schitterende uitkomsten bekroond zal worden.

't Is waar de geneeskunde heeft in het laatste honderdtal jaren zulke vorderingen gemaakt, dat 't zou kunnen schijnen, alsof zij veeleer eene periode van stilstand of althans van minder snellen vooruitgang te gemoet ging; maar wij behoeven dit niet te duchten. — De percussie en auscultatie, de ophthalmo- en laryngoscopie, de anaesthesie, de vaccinatie, de antiseptische wondbehandeling en wat al meer hebben ons de heerschappij geschonken over een gebied, waarvan de grenzen nog geenszins bereikt zijn, en waaruit nog ontzaglijk veel getrokken kan worden. Het quantitative onderzoek van het stofwisselingsproces bij den zieken mensch behoeft slechts nog eenige volmaking om voor ruimer toepassing geschikt te worden en om ons tot de gewigtigste gevolgtrekkingen te leiden. De nasporingen omtrent de aetiologie der infectie-ziekten hebben juist 20 jaren geleden eene richting ingeslagen, waardoor dit onderwerp van zóo overwegend belang en zóo diep ingrijpenden aard geworden is, dat de geheele beschaafde wereld met gespannen aandacht de bearbeiding daarvan volgt. De jongste onderzoekingen omtrent de verrichtingen van 't zenuwstelsel be- looven een licht te ontsteken, waarvan niet alleen betwijfeld, maar waarvan zelfs ontkend geworden is, dat 't ooit 's menschen brein zou verlichten. De gelukkige gedachte om het experiment ook tot het embryonale leven uit te strekken, heeft ons reeds in staat gesteld om uit het wel aangelegde ei monstrositeiten als naar welgevallen te doen ontstaan. — Zij moet ons, bedrieg ik mij niet, leiden tot een beter begrip, en wellicht tot meerdere heerschappij, over de zoo duistere verhoudingen, die de hereditieit, de sexueele differentieering, de praedispositie en immuniteit bepalen.

Dat alles, wat ik u daar noemde, 't zijn producten van het jongste verleden, en geen enkel daarvan is reeds tot vollen bloei gekomen. Het zaad is ternauwernood aan de aarde toevertrouwd. Hoe zullen de daaruit ontsproten bloesems het veld van onzen arbeid foeien. Maar bovenal hoe verrukkelijk zal 't zijn, daar te vertoeven, wanneer zich uit die bloesems verkwikkende vruchten ontwikkeld zullen hebben. En van hoeveel heb ik niet gezwegen, omdat ik u slechts datgene voor den geest wilde roepen, waaraan reeds met kracht gearbeid wordt. Elk weet echter, dat daar zijn op 't gebied der geneeskunde uitgestrekte velden, die nog geheel braak liggen.

Om al dat veelbelovende, waarvan ik u slechts een en ander mocht aanwijzen, te kweken en vruchtdragend te maken, is niets anders noodig dan arbeid,

— maar dan ook „arbeid, arbeid, en nog eens arbeid;” en die arbeid zal ver-richt worden, zoodra men slechts zorg draagt dien niet onmogelijk te maken.

Niet meer, maar ook niet minder mogen wij daarvoor eischen. Het ligt nu voorzeker aan den grondslag van haar streven, aan den edelen zin der hulpvaardigheid, die in heel haar wezen doorstraalt, dat het der geneeskunde nimmer aan toevloed van arbeiders ontbroken heeft. En een feit is het, dat hare jongeren zich evenmin hebben laten afschrikken door de inspanning, die hare beoefening en hare uitoefening vergen, als door de verdrietelijkheden, die aan beiden in ruime mate kleven.

Maar uit dit gelukkige feit schijnt men hier en daar een allercurieuze conclusie getrokken te hebben. Ziende dat een weinig druk eene wetenschap als de onze niet kan schaden, schijnen sommigen tot de overtuiging gekomen te zijn, dat een loodzware druk op al haar zijden haar niet kan deren. En zoo zien wij, ofschoon niemand haar wil missen of verzwakken, onze geneeskunde aan min of meer bedenkelijke proefnemingen onderwerpen. Ik weet wel, dat men het doet voorkomen, alsof men die niet op haar zelve, maar op hare dragers verricht. Ik weet wel, dat men niet der *geneeskunde*, maar den *geneeskundigen* allerlei verwijten naar het hoofd slingert, maar ik weet ook, dat elke wetenschap slechts in zooverre bestaat, als zij in het hoofd en in het hart harer dragers leeft.

Zoolang zich nu die proefnemingen bepalen tot het ijdele pogen den volke diets te maken, dat er onder die geneeskundigen vrijwat oppervlakkigheid en heelwat onzedelijkheid schuilt, stemmen zij U en mij vroolijk. Maar pijnlijk doet het mij aan, wanneer ik op de vrijheid van onzen arbeid de meest onzin-nige aanslagen zie plegen.

Wel maakt reeds een weinigje menschenkennis het volkomen begrijpelijk, dat er in dit tranendal sommigen leven, die griezelig worden bij de gedachte aan hetgeen een GOLTZ en een BILLROTH den moed hadden te ondernemen; doch dit neemt niet weg, dat men slechts met leedwezen het onverstand kan zien triomfeeren. Mij althans grieft het, wanneer ik in HARVEY's vaderland de dwaasheid ten top zie stijgen door de invoering van een anti-vivisection-bill, de wrange vrucht van weekhartigheid en bedilzucht.

Zeide ik wellicht te veel? Neen, zeer zeker niet. En ik zal dit aantonen, op het gevaar af, dat men mijn betoog overtollig heete.

Ter zake dus. Het getuigt van een volslagen gebrek aan doorzicht, te meen, dat vooraf bepaald zou kunnen worden in welke gevallen eene methode van wetenschappelijk onderzoek tot bruikbare resultaten zal leiden, en in welke niet. Wel spreekt het van zelve, dat men ook van haar een averechts verkeerd gebruik kan maken; maar ieder, die nog gelooft, dat ernstige mannen niet opzettelijk monnikenwerk zullen ondernemen, ziet gereedelijk in, waarom strafbe-palingen hen niet bedachtzamer kunnen maken. Onderzoeken is een weg zoeken, en niet enkel zich ergens heen begeven. Vandaar, dat daarbij zoo dikwerf gedwaald wordt, maar van daar ook, dat daarbij niet zelden meer gevonden dan gezocht werd. Bij het streven het aantal vivisectiën te beperken, heeft men bovendien klakkeloos voorbijgezien, dat meesterschap slechts ten koste van oefening ver-kregen wordt. Het slechts voorwaardelijk toestaan der proefnemingen op dieren geeft eindelijk nog in een ander opzicht blijk van weinig nadenken, want daarbij

wordt de alom erkende waarheid uit het oog verloren, dat in de natuurwetenschappen eigene waarneming een oneindig dieperen en veelal ook een juisteren indruk achterlaat dan het woord van den meest begaafden leeraar.

Te verlangen dat bij het onderwijs in de geneeskunde zoo weinig mogelijk op het levende dier gedemonstreerd worde, is ongeveer even verstandig, als te wenschen, dat de teekenmeester bij zijne lessen zooveel mogelijk het woord, en zoo weinig mogelijk de teekenstift gebruike.

Geene beperking dus der vivisectie! Dat men dan veeleer elke proefneming op dieren verbiede. Maar ik zou den man willen leeren kennen, die de verantwoordelijkheid van zoodanig verbod zou durven dragen. Medelijden met zijne dwaasheid alleen zou kunnen voorkomen, dat ik hem om zijne vermetelheid verafschuwde. Medelijden met zijne dwaasheid, want hij ziet niet, dat alles tegen hem getuigt. Hij beseft niet dat het onze plicht is, het belang van den evenmensch hooger te stellen dan dat van alle dieren te zamen. Hij bedenkt niet, dat het niet *steeds* ongeoorloofd is, zelfs den *mensch* pijn te veroorzaken. Hij begrijpt niet dat de mensch, die het leven binnentreedt onder de weëen en smarten zijner moeder, het recht heeft te trachten zich dat leven veiliger en dragelijker te maken, zoo het moet, ook ten koste der dieren. Hij acht zich gerechtigd mannen van wreedheid te betichten, wier liefderijkheid vaak hooger geroemd wordt, dan de hulp, die zij verleenen. Hij zegt te gelooven dat het opbouwen van wetenschap, het zoeken naar waarheid, den mensch verdierlijken kan.

En dat alles omdat hij niet weet te kiezen tusschen liefde tot den naasten en meêwarigheid voor het dier.

Hij late zich van zijne bekrompene weifelmoedigheid genezen, door als aandachtig scholier plaats te nemen aan den voet dier mannen, die hij zoozeer verguisde. Dan zal hij niet langer PASTEUR beschimpen, wiens studiën omtrent de vaccinen, wel is waar menig dier heftig hebben doen lijden en nog zullen doen lijden, maar die ons wellicht eens in staat zullen stellen mensch en dier voor elke pestziekte te beveiligen. Dan zal hij GEORGE WEGNER leeren prijzen, wiens onderzoekingen omtrent het weêrstandsvermogen van het buikvlies, wel aan menigen hond en menig konijntje heftige pijnen veroorzaakt hebben, maar die ons tevens hebben aangetoond, hoe grootere buik-operatiën tot betrekkelijk lichte ingrijpingen, en daarmee hoe vele menschenlêvens gered konden worden. Dan zal hij voortaan dat diepe stilzwijgen bewaren, dat hun past, die uit waanwijsheid valsch getuigd hebben, of zich sieren door het uitroepen van een berouwvol *peccavi!*

Het moge ons bevreedden, maar het schijnt toch, dat de zoeven gemaakte opmerkingen zelfs in ons vaderland, het land der individuëele vrijheid en der bezadigheid, op het oogenblik niet geheel overbodig genoemd kunnen worden.

Maar wat men tegen de vrijheid van onzen arbeid ook onderneme, waartoe men zich in dit opzicht ook verstoute: de geneeskunde wordt niet van die zijde met ernstig gevaar bedreigd. Hier geldt ten volle: *palma sub pondere crescit.*

Toch boezemt de naaste toekomst van onze wetenschap en onzen stand velen, en ook mij, eenige bezorgdheid in. Het zij mij vergund U, zoo beknopt mogelijk, de reden dier bezorgdheid mede te deelen.

De vrees wordt vrij algemeen, dat het der geneeskunde eerlang aan degelijke werkrachten zal gaan ontbreken.

Het behoeft voor U geen betoog, dat zij, zoowel als wij, daardoor niet geringe schade zouden lijden. Ik mag 't dus overbodig rekenen dit hier nader aan te toonen. Een onderzoek naar de gegrondheid dier vreeze, die èn in ons vaderland èn in Duitschland niet weinigen verontrust, leert nu op zeer overtuigende wijze, dat een groot aantal van hen, aan wie de uitoefening der geneeskunde wordt toevertrouwd, noch door kennis, noch door bekwaamheid uitmunten.

En de toestand wordt waarlijk niet minder bedenkelijk, nu het allengs blijkt, dat de oorzaak van deze wanverhouding, van zeer zamengestelden aard is. — Mij althans wordt het, nu even degelijke deskundigen den oorsprong van dit euvel in zeer verschillende richting zoeken, in hooge mate waarschijnlijk, dat het niet van eene enkele omstandigheid afhankelijk is. Ik word in die opvatting versterkt, wanneer ik steunende op hetgeen ik in dit opzicht zelf mocht waarnemen, mij tot nadenken zet. — Dan toch komen mij allerlei herinneringen voor den geest, die mij zonneklaar aantoonen, dat deze wegens een geheel onvoldoende, gene wegens een slecht gekozene, een derde wegens een verkeerd ingerichte voorbereiding, later van al zijn ijver niet zooveel vrucht heeft kunnen plukken als wenschelijk, ja streng genomen, noodzakelijk geweest ware. — Niet minder echter is het aantal feiten, dat het mij duidelijk maakt, waarom niet weinigen van hen, en daaronder van de besten, die voldoende voorbereid, de Scholas Medicorum binnentraden, daarin bittere teleurstellingen ondervonden. — Ik kan er niet aan denken hier in bijzonderheden de gebreken aan te wijzen, die velen met mij in onze opleiding van aanstaande geneeskunstoefenaren, meenen opgemerkt te hebben. — Maar moest ik die opleiding met één woord kenmerken, ik zoude haar disharmonisch noemen.

Disharmonisch, omdat zij de grootste inspanning vergt en in het beste geval slechts leidt tot de nietigste veelweterij.

Disharmonisch, omdat geen harmonisch samengaan denkbaar is tusschen den leerling van de Zesde Klasse van het Gymnasium en den, met wat wis- en meetkunde opgeknapt leerling der school voor meer Uitgebreid Lager Onderwijs.

Disharmonisch, omdat zij een geheel overbodigen strijd in het leven roept tusschen neiging en verplichting, zij, die bijv. jongelieden, die elders reeds volop arbeid vinden, dwingt uren en uren te besteden aan de praktische artseneeskunde, ook al willen zij onder eede verklaren, dat zij nimmer zelve zullen dispenseeren.

Disharmonisch, omdat uit haar de stemmen van allerlei vakmannen zonder eenige concordantie tot ons spreken.

Disharmonisch, omdat zij de toekomst wil dwingen naar de eischen van het verleden.

Mag, kan zoo iets blijven bestaan?

Neen, driewerf neen! En hoe spoediger zulk eene regeling verdwijnt des te beter.

Toch zal het niet gemakkelijk vallen, haar te verdringen. Want, zij wordt ondanks hare schreeuwende gebreken nog altijd door menigeen dankbaar vereerd.

Zij heeft dan ook, het moet erkend worden, toen zij voor het eerst hare sententiën deed hooren, ongetwijfeld groot nut gesticht. Hare klanken waren toen nog zoo schrill en zoo valsch niet als zij later geworden zijn. Al werden zij ook door sommigen reeds onmiddellijk een wangeluid genoemd, het is maar al te begrijpelijk, dat zij den meesten als een opwekkende muziek in de ooren klonken.

Wie zich terugdenkt in den toestand, waarin een groot deel van het geneeskundig onderwijs en der geneeskundige praktijk voor 1865 hier te lande verkeerden, zal het verklaarbaar vinden, dat ik — ofschoon de gewraakte regeling mij zoo verwerpelijk toeschijnt als iemand anders — toch een der grootste verdiensten dezer Maatschappij vind in den magtigen steun dien zij den vaders dier regeling verleend heeft.

Maar M.M.H.H., ik bid u, laat de gunstige invloed, welken zij in die oogenblikken heeft uitgeoefend, U niet weêrhouden, om thans hare gebreken flink onder de oogten te zien. — Verleent dus ook nu weder uwe medewerking om, kan 't zijn, iets beters tot stand te brengen. Daarbij wordt van sommigen uwer veel, ja zeer veel gevraagd; want elke afdoende verbetering schijnt onmogelijk zoolang niet geheel gebroken zal zijn, met een denkbeeld, dat onder U nog menigen warmen aanhanger vindt.

O, ik erken het, ééns was eenheid van bevoegdheid noodig om eenheid van stand en daardoor waardigheid van stand te verkrijgen. — Die eenheid van stand werd ten koste van veel inspanning verkregen, en bleek meer en meer het hechtste bolwerk tegen kleingeestigen naijver en overmoedige geringschatting. — Het is dus volkomen terecht, dat gij besloten hebt dit bolwerk tegen elken aanval te verdedigen, want inderdaad het maakt U magtig naar buiten, wijl het den inwendigen vrede verzekert.

Maar al ben ik niet minder dan gij, M.M.H.H.! er van overtuigd, dat de eenheid van onzen stand ongeschonden bewaard moet blijven, ik kan niet inzien, dat zij verschil van bevoegdheid uitsluit, of zelfs minder wenschelijk maakt. Vroegere toestanden zijn gelukkig in deze als maatstaf van het tegenwoordige volkomen onbruikbaar geworden. Nog altijd staat hij in hoog aanzien, die het recht heeft aan het ziekbed te handelen. De daar bewezen diensten worden niet minder gewaardeerd dan voorheen. Men is echter niet meer onnoozel genoeg, om de verleende hulp naar haren naam te waardeeren. Trouwens, de nijldige schotjes, die onze Maatschappij zoo radicaal omvergestooten heeft, kunnen het begrijpelijk maken, dat men zich vroeger wel eens hield, alsof men zoo dwaas oordeelde. Zonder het minste gevaar dus voor de eenheid van onzen stand, zal eene zeer heilzame verbetering in de opleiding van aanstaande geneeskundigen gebracht kunnen worden, door een dwang op te heffen, die op zoovelen uwer toekomstige ambtsbroeders een ontzenuwenden invloed uitoefent, en die bovendien ten gevolge heeft, dat het examen, waardoor de ongeschikten geweerd moesten worden, aan die bestemming al zeer weinig meer beantwoordt. Ik sta waarlijk niet alleen in de overtuiging, dat men aan de doornhaag van het zoogenaamd practisch staats-examen zich nog wel de kleêren kan scheuren, en — in het ongunstigst geval — zich het aangezicht verwonden kan, maar dat overigens elk, die haar dicht genoeg heeft weten te naderen, ten slotte door haar heenglijdt.

Geen macht ter wereld zou in staat geweest zijn, dien betreurenswaardigen

toestand te voorkomen. Van zijn bestaan kunnen wij dus niemand een verwijt maken. Allermintst hun, die als examinatoren zich niet geringe moeite gegeven hebben, om het wrakke, plompe vaartuig zooveel mogelijk uit den wal te houden. Maar het moest aan den grond raken; zijn bouw was niet voor eene langdurige reize berekend.

Waartoe ook?

Het moest immers als brander dienst doen, en ter eere van zijn bouwmeesters zij het met nadruk gezegd: het heeft zich als zoodanig voortreffelijk gehouden. Zijne aanwezigheid op de wateren heeft niet weinigen opgeschrikt en tot meerdere krachtsinspanning gedwongen. Men moge het betreuren, maar te ontkennen valt het niet: onze Universiteiten hebben aan het artsexamen menige instelling, menigen leerstoel te danken, waarvan de onmisbaarheid aan de gestelde machten eerst door dit examen duidelijk geworden is.

Het moge daarom met eere vallen! Maar vallen moet het. Vooreerst, omdat er geen redelijke grond bestaat voor die eenheid van bevoegdheid, die het ons wel beloofde, maar niet heeft kunnen geven. Wie zichzelf niet bevoegd acht, is niet bevoegd, zelfs al verzekert zijn bul hem het tegendeel. En zoo gij iemand kent, bevoegd om alles te beoordeelen, alles te ondernemen wat daar op het gebied onzer wetenschap en kunst te beoordeelen en te ondernemen valt, wijs hem ons: *omnibus magnus erit Apollo!*

Verder! Het examen, dat eenheid van bevoegdheid heet te geven, mag niet behouden blijven, omdat het aan de geneeskunde ongetwijfeld uitnemende krachten onttrekt.

Is het zoo onverklaarbaar, dat verstandige vaders hunnen zonen de studie der Geneeskunde ontraden, òf omdat zij die te omvangrijk achten, òf omdat zij bij hen wel aanleg voor de geneeskunde, maar geene geschiktheid voor de uitoefening der heel- of der verloskunde meenen te bespeuren.

Gij meent wellicht, dat zóo verstandige vaders zeldzaam zijn, en dat ons geval zich dus wel niet zoo veelvuldig zal voordoen. Het zij zoo; maar ik kan U verzekeren, dat ik studenten heb leeren kennen, wien die raad, op het juiste oogenblik gegeven, ten zegen geweest zou zijn, en vergeet niet er aan te herinneren, dat in elke wetenschap — en ook in de onze — almede het beste geleverd is door kinderen van nadenkende ouders.

De voornaamste reden echter, die mij noopt te wenschen, dat het practisch artsexamen zoo spoedig mogelijk door iets beters vervangen worde, heb ik u reeds aangewezen. Het zij mij vergund, hier in korte trekken nader aan te toonen, waarom dit examen op de groote meerderheid der studenten een ontzenuwenden invloed uitoefent, en waarom het de waardigheid van onzen stand op zeer bedenkelijke wijze bedreigt.

Het arts-examen verlangt van den Candidaat zóo velerlei, dat het hem dwingt, ter wille van de veelzijdigheid, de degelijkheid op te offeren. In plaats dus van de zucht tot encyclopaedische boeken-studie — haast een karakterfout van ons, Nederlanders, op wetenschappelijk gebied — te breidelen, moedigt het die aan. Het miskent zoo doende tevens de behoefte van den hedendaagschen geneeskunststoefenaar aan technische vaardigheid en manueele dexteriteit, want het dwingt den student zich alle de zoo verschillende kunstgrepen eigen te maken, die bij de uitoefening der genees- heel- en verloskunst een eerst vereischte zijn.

Dezelfde hand moet leeren den forceps te omknellen en het staarmesje te geleiden!

En dat, terwijl de hoogste trap van kunstvaardigheid toch wel enkel door langdurige oefening in een zeer beperkt aantal bewegingen bereikt wordt.

Ons arts-examen zou haast doen gelooven, dat tegenwoordig in de kunst van het tuto cito et jucunde een weinig onbeholpenheid niet schaden kan.

Het streven om allen in alles te bekwamen leidt in werkelijkheid tot niets anders dan tot een betreuenswaardige verspilling van werkkrachten en materieel s. v. v.

Men vergeete het niet: juist de praktische oefeningen zijn het meest tijd-roovend gedeelte van ons onderwijs en gij stelt den docent aan snellen achteruitgang bloot, wanneer gij hem bijna uitsluitend eerstbeginnenden te onder-richten geeft. Niet minder zeker is het, dat de gelegenheid tot ruimere oefening aan de beter aangelegden ontroofd wordt, wanneer men, bijna zeide ik met een zekere halstarrigheid, de minder geschikten dwingt zich van hunne ongeschiktheid zelve te overtuigen.

Dit alles kan niet nalaten de bezorgdheid van hem gaande te maken, die niet uit het oog verliest, dat de vloek van het multa sed non multum vooral daarin gelegen is, dat het juist de beste krachten het meest aantast, ondermijnt en sloopt. Juist krachtiger aangelegde geesten worden het meest afgemat en wrevelig, door die bonte verscheidenheid, die èn tot onvolledigheid èn tot oppervlakkigheid noodzaakt. Juist *zij* worden ontmoedigd en verliezen 't meest aan ijver, aan liefde voor het toch zoo schoone gebied, omdat *zij* ter wille van het examen hunnen geest geweld moeten aandoen.

Want de verscheidenheid van weten en kunnen, die de spoedig tevredene middelmatigheid zich, niet zelden zonder veel inspanning, weet te verschaffen, is voor hen nagenoeg onbereikbaar.

Het kan nu, dunkt mij, niet moeilijk zijn, in te zien waarom ons arts-examen onzen aanstaanden ambtsbroeders wel groote vrees, maar niet het geringste ontzag inboezemt.

Zijn omvang maakt het zóo onbeholpen, dat het niet te sturen valt. Van jaar tot jaar van de eene naar de andere plaats versleept, schijnt 't wel, dat eenige terreinkennis den Candidaten ietwat grooter kans schenkt door het logge gevaarte niet overhoop gezeild te worden, maar toch het stoot steeds velen omver; „zonder aanzien des persoons”, ik voeg het er gaarne bij, want ik weet even zeker, dat het uitmuntenden heeft doen vallen, als dat het van de aller-poversten gespaard heeft. Gij vraagt mij hoe zoo iets zonder boos opzet mogelijk was? Wel! examens worden, als al het overige, door de eischen van het leven beheerscht. Ook met den besten wil ter wereld is het volslagen onmogelijk ze aan dien invloed te onttrekken. En wanneer dus, zoowel het belang der maatschappij als dat der studenten gebiedend voorschrijft, dat op een zeker tijdstip de beoefening der wetenschap voor de uitoefening der kunst plaats make, dan begrijpt gij lichtelijk, dat het vergen van velerlei allengs tot het stellen van zeer bescheidene, maar den Candidaat, helaas! niet van te voren bekende eischen, moest noodzaken. Ons arts-examen, en hiermede wil ik eindigen, werkt in één woord zóo onredelijk, dat het verstandige lieden heeft

doen betwijfelen, of het mogelijk was zich omtrent eens anders weten en kunnen te vergewissen!

Men zou mij verkeerd verstaan hebben, wanneer men meende, dat ik de gebrekkigheid onzer tegenwoordige opleiding van aanstaande geneeskunstoefenaren enkel of uitsluitend zocht in den dwang, waaronder de studie der geneeskunde ter wille van het dogma der eenheid van bevoegdheid, gebukt gaat.

Het ontgaat mij geenszins, dat het onbevredigende van de resultaten dier studie in niet mindere mate afhankelijk is van nu eens al te geringe, dan weder volkomen verkeerde voorbereiding tot het ontvangen van H. O. Maar ik heb u slechts op één der beide hoofdgebreken willen wijzen; het andere, en menig kleiner gebrek, ging ik, om niet te uitvoerig te worden, opzettelijk voorbij.

Veroorlooft mij U ten slotte aan te duiden, op welke wijze aan de door mij genoemde bezwaren tegemoetgekomen zou kunnen worden.

Begin met *elken* aanstaanden geneeskunstoefenaar tot een degelijken geneeskundige op te leiden; laat hem in een ernstig examen zijne geschiktheid en bekwaamheid toonen, en geef hem dan het recht de geneeskunst uit te oefenen, alsook om datgene uit de zoogenaamde *petite chirurgie* te verrichten, waartoe elke geneesheer in staat moet zijn.

Zoedoende zult gij èn de waardigheid èn de eenheid van onzen stand bewaren.

Laat deze geneeskundigen, voor zooverre zij dit mochten verlangen, zich daarna verder bekwamen, of tot heilkundige operateurs, of tot verloskundigen, of tot ophthalmiaters. Laat daarbij ieder vrij zich eene zoo uitgebreid mogelijke bevoegdheid te verwerven. Maar stel telkens strenge eischen voor gij iemand toestaat op het nader gekozen gebied zelfstandig op te treden. Bovenal: overtuigt u bij het examineren omtrent de geschiktheid allereerst en allermeeft, en daarna omtrent den omvang en de diepte van het weten.

Ik eindig, maar niet zonder U dringend verzocht te hebben, deze vluchtige schets niet te beoordeelen naar de bezwaren, die Gij nu reeds daartegen bij U voelt oprijzen.

Ofschoon ik in staat meen te zijn, niet weinigen daarvan te voorzien, en tevens, naar ik mij vlei, ook te weerleggen, ik kon daartoe in dit uur niet de gelegenheid vinden.

Het is voor mij zóo zeker, dat het meer en meer noodzakelijk zal blijken, het door mij behandelde vraagstuk te overwegen, dat ik niet in het minste vrees, de aanleiding tot nadere adstructie van het gesprokene te zullen missen.

En nu, M.M.H.H.! een plechtig oogenblik is voor mij daar. Met een ontroerd gemoed open ik deze Vergadering, waarin mannen broederlijk bijeen zijn, die den ernst van het leven hebben leeren kennen, die zoo vaak op zijne schaduwzijden staren, maar die weten, dat smart en vreugde met elkaar afwisselen, maar die in verbetering, in vooruitgang gelooven, en die daarom tot leuze hebben: het fiere *„ende desespereert nimmer”!*

Ik heb gezegd.